

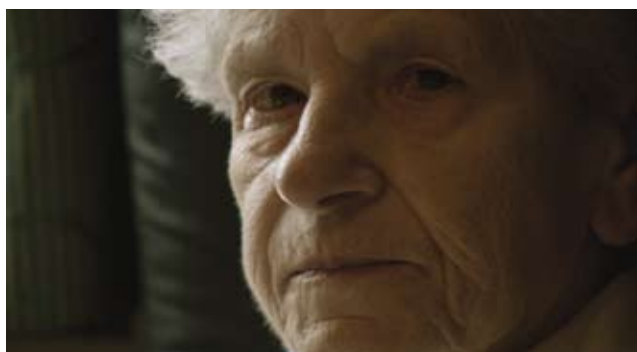
Tekst: Frederika Hostens

Foto's: DOP Mark Sanders / Associate Directors

DOCUMENTAIREFILM OVER DEMENTIE

Verdwaald in het Geheugenpaleis

Dementie begriepbaar maken, is een van de doelstellingen van de Wereld Alzheimer Dag op 21 september. Het is ook de drijfveer van Klara Van Es, die een documentairefilm maakte over mensen met dementie. Met haar film geeft ze op indringende wijze een stem aan ouderen die door hun ziekte stemloos worden.

Alice heeft het talent om zich met een kwinkslag of een knetterende vloek te redden uit vervelende situaties waarin ze door dementie wel eens verzeild raakt.

De Bijster en Iduna

De Bijster is een erkend rust- en verzorgingstehuis voor mensen met dementie in Essen, bij Antwerpen. Van bij de oprichting in 1978 ging De Bijster op zoek naar de best mogelijke benadering in de zorg voor personen met dementie. Van de 113 woonegelegenheden zijn er 15 ingericht als twee kleinschalige leefgemeenschappen van 7 en 8 bewoners, die 'beschermd wonen Iduna en Hestia' worden genoemd. In deze beschermde woonvormen leven personen met een beginnende dementie samen onder de begeleiding van ondersteunend personeel.

WWW.DEBIJSTER.BE

In opdracht van een televisieproductiehuis werkte Klara Van Es vijf jaar geleden mee aan een audiovisuele catalogus van alle beroepen in Vlaanderen. Voor het filmpje over 'bejaardenanimator' trok ze naar Huis Perrekes in Geel. Ze kwam er in contact met mensen met dementie en hun verzorgers. Al gauw begon de regisseur in Klara te broeden op een nieuw project: een film over dementie door de ogen van mensen met dementie. "De Expertisecentra Dementie Vlaanderen introduceerden me bij De Bijster in Essen", vertelt Klara Van Es. "Ik deed mijn plan uit de doeken en stelde voor om als vrijwilliger aan de slag te gaan in Iduna, een wooneenheid voor mensen met beginnende dementie. Zo kon ik de bewoners, hun verzorgers en familie leren kennen en meer te weten komen over de zorgaanpak in Iduna. En zo zouden de bewoners, verzorgers en familie mij leren kennen. Als de tijd rijp was, zou de camera erbij komen".

Hoelang heeft die aanloop geduurd?

Klara Van Es: "Op 7 november 2007 draaide ik voor het eerst een dag mee als vrijwilliger. In februari 2008 nam ik samen met de camera- en de klankman de trailer op. Die korte promotiefilm hadden we nodig om het filmproject voor te stellen aan het Vlaams Audiovisueel Fonds en aan televisiezenders. We lieten de trailer zien op een internationale bijeenkomst van documentairemakers in Bardonecchia (Noord-Italië). De reacties waren overweldigend en we vonden snel partners die het project wilden financieren. De eigenlijke opnames volgden vanaf eind 2008 tot eind 2009, gespreid over dertig opnamedagen".

● Mannen in huis

Hoe verliepen de opnames?

“Heel vlot eigenlijk. De vrouwelijke bewoners van Iduna vonden het geweldig dat er tijdens de opnames twee mannen in huis waren. Ze genoten elke keer opnieuw van de komst van de camera- en de klankman. Opmerkingen over de aanwezigheid van de filmploeg vormden eigenlijk het enige struikelblok tijdens de opnames. Hun opmerkingen in de trant van ‘Kijk, we worden gefilmd’, of ‘Weet je waarvoor dat toestel dient’, moesten we knippen of als ze te talrijk waren, vragen aan de bewoners om iets opnieuw te doen”.

Kon je dat zomaar vragen?

“Voor mensen met dementie is elke keer als het ware opnieuw de eerste keer. Als ze een liedje zingen, zijn ze dat even later alweer vergeten. Als ze een droom vertellen, vertellen ze die soms wel tien keer op een dag. Ik kon dus zonder problemen vragen om iets opnieuw te zingen of te vertellen. Dat klinkt misschien hard, maar het is nu eenmaal hun manier van in het leven staan”.

Hoe heb je het scenario voorbereid?

“Een vast scenario had ik niet. Op de dagen dat ik vrijwilligerswerk deed, sprokkelde ik ideeën: deze situatie wil ik erin, deze uitstap vind ik interessant, dit verhaal vind ik typerend voor die persoon... Ik selecteerde situaties die in mijn ogen in meer of mindere mate iets konden vertellen over wat het is om dement te zijn.

● Sterke karakters

Op basis waarvan koos je de hoofdpersonages?

“Ik koos drie vrouwen die elkaar mooi aanvullen qua karakter en qua beleving van hun ziekte. Anita is een zelfbewuste Hollandse van stand die in tegenstelling tot haar medebewoners regelmatig onder woorden brengt hoe

De film

Verdwaald in het Geheugenpaleis (Engels: Lost down Memory Lane) is een documentairefilm over leven met dementie doorheen de ogen van mensen met dementie. De film volgt een jaar lang de bewoners van Iduna, een leefgemeenschap van het woonzorgcentrum De Bijster. De acht bewoners van Iduna bevinden zich in – wat wetenschappelijk geldt als – de eerste fase van de ziekte. Vlagen van luciditeit, vergetelheid en afwezigheid wisselen elkaar voortdurend af. De film volgt de bewoners meer dan een jaar. Naarmate de film vordert, wordt duidelijk hoezeer hun (zelf)bewustzijn onherroepelijk afbrokkelt en de afwezigheid het langzaam maar zeker haalt op de luciditeit. Op het einde van de film is niets nog zoals het was.

Verdwaald in het Geheugenpaleis is een coproductie van Associate Directors (België) en Memphis Film & Television (Nederland) in samenwerking met Docaddict vzw en de televisiezenders Lichtpunt (België), HUMAN (Nederland) en YLE (Finland). De film duurt 87 minuten, is Nederlands gesproken en komt in Vlaanderen uit op 14 september 2010.

Info en speeldata:

WWW.GEHEUGENPALEIS.BE

kante meter. Een plek waar er ondanks die verschrikkelijke ziekte, ook geleefd wordt. Er wordt gezegd en gezwezen, geroepen en gevloekt, gelezen en gepuzzeld, gekookt, gegeten en gedronken, gelachen en getobd, gekust en gestreeld”.

erg ze het vindt dat ze Alzheimer heeft. Bij momenten schreeuwt ze haar radeloosheid uit. Louise is een volkse schippersvrouw uit Gent die erop los fantaseert. Alice is een gesloten vrouw uit Stabroek. Ze heeft een directheid over zich die aan duidelijkheid niets te wensen overlaat. De levensgeschiedenissen van deze drie vrouwen vallen door hun ziekte ongevraagd samen op een paar vier-

Lieten de bewoners je zomaar toe in hun wereld?

“Ik heb niets moeten forceren. Blijkbaar vertrouwden ze mij. Alleen Alice liet me in het begin niet toe. Ze vond dat ik veel te veel vragen stelde en zei dat ook met zoveel woorden. ‘Amal, gij vraagt een ei uit een mens zijn gat!’ klonk het geregeld. Toch is haar houding tegenover mij op een bepaald moment gekanteld. Tijdens mijn

De regisseur

Klara Van Es (1962) is Master in de Kunstgeschiedenis. Ze heeft een lange staat van dienst als programmamaker voor radio en televisie. Ze werkt voor verschillende televisieproductiehuizen als reportagemaker, journalist, eindredacteur en regisseur. In die hoedanigheid realiseerde ze televisieprogramma's voor alle grote Belgische omroepen. Verdwaald in het Geheugenpaleis is Klara's eerste lange documentaire.

vrijwilligersuren begon ik voor haar voor te lezen uit Pallieter. Alice hing aan mijn lippen. Stilaan groeide het vertrouwen”.

Genoot je ook het vertrouwen van de begeleiders?

“Zonder hun vertrouwen had ik de film niet kunnen draaien. Ik merkte tijdens de eerste draaidagen wel dat ze meer bevreesd waren dan de bewoners om in beeld te komen. Ze cijferden zichzelf weg, waardoor het leek alsof de acht bewoners zich zelfstandig uit de slag konden slaan. Dat klopte niet met de werkelijkheid. We hebben daar een gesprek over gehad en konden de opnames op dat vlak vrij

positief. Ook voor de bewoners was er een vertoning. Het was een heel bijzondere ervaring om te zien hoe ze op zichzelf reageerden. Als er in de film gezongen werd, begonnen ze opnieuw uit volle borst mee te zingen. Als er in de film iemand iets zei over Louise die uit de chocopot eet, dan herhaalde die persoon dat hardop in de woonkamer van Iduna, waar we de film afspeelden”.

Wat hoop je los te weken met deze documentaire?

“Het stoort mij dat er nog altijd vaak over (de hoofden heen van) mensen met dementie gesproken wordt maar zelden mét. De meeste films over dementie – er zijn er heel wat – brengen het verhaal van de ziekte vanuit het standpunt van een verzorger of familielid. In Verdwaald in het Geheugenpaleis vertellen mensen met dementie zelf over hun ziekte, omdat ze daar op hun manier perfect toe in staat zijn. Mijn film is bij wijze van spreken een beleving van de ziekte in de eerste persoon. Op die manier wil mijn documentaire bijdragen tot een eerlijk beeld en als dusdanig een positievere benadering van mensen met dementie. Over dementie bestaan ook heel wat misverstanden. Met mijn film wil ik die proberen te nuanceren. Mensen met dementie zitten niet vanaf dag één in hun stoel te kwijlen met de blik op oneindig en met de billen bloot. Vaak gaan er aan die fase jaren aan vooraf”.

Louise is een volkse schippersvrouw uit Gent. Ze heeft voor zichzelf een wereld gecreëerd, die voor haar waarheid is.

goed bijsturen. Die mensen doen een immense job. Samen met de vrijwilligers en de familieleden doen ze ontzettend veel voor de bewoners, dat wou ik ook laten zien”.

● Een film die ertoe doet Ben je tevreden met het resultaat?

“Blijkbaar doet de film ertoe. Dat laat me niet onverschillig. Voor de begeleiders, familieleden en vrijwilligers die in de film ‘meespelen’, organiseerden we in mei visies van de ruwe versie. Hun reacties waren heel

